

**Odlišné stanovisko sudcu Ladislava Duditša
k uzneseniu sp. zn. PL. ÚS 1/2023**

1. V súlade s § 67 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pripájam k uzneseniu pléna ústavného súdu č. k. PL. ÚS 1/2023 z 11. januára 2023 svoje odlišné stanovisko, ktoré sa týka jeho výroku aj odôvodnenia (disent).

2. Plénium ústavného súdu uvedeným uznesením prijalo na ďalšie konanie v celom rozsahu návrh Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky [pôvodne Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“)] na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 69b ods. 1 písm. a) a b) zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej aj „zákon o sociálnom poistení“) v znení zákona č. 140/2015 Z. z., t. j. v znení účinnom od 1. januára 2016 do 31. decembra 2017, a v znení zákona č. 266/2017 Z. z., t. j. v znení účinnom od 1. januára 2018 do 31. decembra 2019, a § 293ej ods. 1 a 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení zákona č. 105/2019 Z. z. účinného od 1. januára 2020 s čl. 12 ods. 1, čl. 39 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy.

3. Na rozdiel od väčšiny členov pléna zastávam názor, že v prejednávanej veci existoval dôvod na odmietnutie návrhu už pri jeho predbežnom prerokovaní ako návrhu podaného neoprávnenou osobou podľa § 56 ods. 2 písm. e) zákona o ústavnom súde, a to v súlade s predchádzajúcou judikatúrou ústavného súdu, podľa ktorej pri návrhoch všeobecných súdov o súlade právnych predpisov sa vyžaduje preukázanie existencie podmienky prejudiciality. To znamená, že všeobecný súd je aktívne legitimovaný len na taký návrh derogačného nálezu, ktorý má potenciál ovplyvniť jeho meritórne rozhodnutie v konaní, ktoré bolo prerušené do rozhodnutia ústavného súdu o súlade napadnutej právnej normy (napr. PL. ÚS 24/2020, PL. ÚS 5/2021, PL. ÚS 7/2022).

4. Nie je vylúčené, aby ústavný súd posudzoval existenciu podmienky prejudiciality až v meritórnom rozhodnutí po prijatí návrhu všeobecného súdu na ďalšie konanie (napr. PL. ÚS 37/2018), keďže § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde mu poskytuje iba fakultatívnu možnosť odmietnutia návrhu už pri jeho predbežnom prerokovaní z dôvodov v ňom uvedených. Plénium ústavného súdu v poslednom období pri návrhoch všeobecných súdov podľa čl. 144 ods. 2 ústavy opakovane veľmi dôsledne skúmalo otázku prejudiciality už v procesnom štádiu pred prijatím návrhu na ďalšie konanie. Tak to bolo aj v tomto prípade, ale môj pohľad na existenciu prejudiciality v tejto veci je odlišný od pohľadu prezentovaného vo väčšinovom rozhodnutí.

5. Posúdenie splnenia podmienky prejudiciality je úzko spojené so skutkovými okolnosťami veci, z ktorej vyplynul návrh na posúdenie súladu napadnutých právnych noriem. V tejto veci navrhovateľ rozhoduje ako kasačný súd o kasačnej sťažnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalobca“) proti rozsudku Krajského súdu v Nitre, ktorým bola zamietnutá jeho žaloba proti rozhodnutiu Sociálnej poisťovne (ďalej aj „žalovaná“). Napadnutým rozhodnutím generálny riaditeľ žalovanej zamietol odvolanie žalobcu proti prvostupňovému rozhodnutiu o zamietnutí žiadosti žalobcu o priznanie vyrovnávacieho príplatku podľa § 69b zákona o sociálnom poistení.

6. Žiadosťou z 25. mája 2016 požiadal žalobca o priznanie vyrovnávacieho príplatku, a to od 1. januára 2016 (deň nadobudnutia účinnosti § 69b zákona o sociálnom poistení, pozn.). Nárok na uvedenú dávku dôchodkového poistenia bol podmienený okrem iného splnením podmienky podľa § 69b ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení, teda aby pred 1. januárom 1993 získal minimálne 25 rokov československého obdobia dôchodkového poistenia, za ktoré mu bol po 31. decembri 1992 priznaný starobný dôchodok podľa právnych predpisov Českej republiky. Z návrhu vyplýva, že žalobca k 31. decembru 1992 získal 22 rokov a 64 dní dôchodkového poistenia, teda nesplnil zákonnú podmienku podľa § 69b ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení na priznanie vyrovnávacieho príplatku.

7. Pre ďalšie úvahy je podstatné, že napadnuté ustanovenie § 69b ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení bolo derogované s účinnosťou od 1. januára 2020 zákonom č. 105/2019 Z. z., ktorý zároveň zaviedol v ustanoveniach § 66a, § 68a a § 73a nový spôsob vyrovnania dôchodkových dávok poistencov, ktorým je vyplácaný dôchodok (aj) podľa predpisov Českej republiky. Zároveň je významné, že podľa § 293ej ods. 2 poistencom, na ktorých sa vzťahuje tento nový spôsob vyrovnania, sa určí suma dôchodku podľa aktuálneho znenia zákona ku dňu prvého nároku na výplatu dôchodku po 31. decembri 2019.

8. Vychádzajúc z obsahu podaného návrhu, je zrejmé, že v kasačnom konaní posudzuje navrhovateľ správnosť rozhodnutí žalovanej, ktorými bolo deklarované, že žalobca nesplnil všetky zákonom ustanovené podmienky na priznanie vyrovnávacieho príplatku podľa § 69b zákona o sociálnom poistení. Toto ustanovenie orgány Sociálnej poisťovne aplikovali na prípad žalobcu, pretože o ňom rozhodovali ešte pred účinnosťou zákona č. 105/2019 Z. z.

9. Navrhovateľ sám v návrhu uznáva, že ním vnímaná (a namietaná) protiústavnosť právnej úpravy v § 69b ods. 1 zákona o sociálnom poistení už bola napravená jeho derogáciou a zavedením novej právnej úpravy účinnej od 1. januára 2020.

10. To však podľa jeho názoru nič nemení na namietanej protiústavnosti § 69b ods. 1 písm. a) a b) zákona o sociálnom poistení z dôvodu jeho rozporu s čl. 12 ods. 1, čl. 39 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy, ktorého vyslovenia sa návrhom domáha. Okrem toho z rovnakých dôvodov (bez špecifickej ústavnoprávnej argumentácie) napáda aj intertemporálne ustanovenia § 293ej ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení.

11. Z perspektívy posudzovania prejudiciality je potrebné vyhodnotiť, či navrhovateľ bude v kasačnom prieskume subsumovať skutkový stav zistený orgánmi Sociálnej poisťovne (ktorý je evidentne nesporný, pozn.) pod napadnuté zákonné ustanovenia.

12. Z opisu skutkového stavu uvedeného v návrhu nevyplýva, že by skutkové okolnosti prípadu prejednávaneho pred navrhovateľom nasvedčovali potrebe aplikácie § 69b ods. 1 písm. b) zákona o sociálnom poistení. Navrhovateľ vo vzťahu k tomuto ustanoveniu uvádza, že považuje za protiústavnú požiadavku, aby poistenec získal najmenej 1 rok zamestnania alebo náhradnej doby práve a iba v období od 1. januára 1993 do 31. decembra 2003, čo „*vylučuje nárok na vyrovnávací príplatok u poistencov, ktorí získali doby československého dôchodkového poistenia ako doby zamestnania v spoločnom štáte, v dobe od 1. januára 1993 do 31. decembra 2003 neboli dôchodkovo poistení v Slovenskej republike podľa zákona č. 100/1988 Zb. a doby poistenia v Slovenskej republike po rozdelení federácie získali najneskôr od 1. januára 2004.*“. Zastávam názor, že s ohľadom na chýbajúce skutkové súvislosti vyvolávajúce potrebu aplikácie § 69b ods. 1 písm. b) zákona o sociálnom poistení je dôvod na odmietnutie návrhu v tejto časti pre absenciu prejudiciality.

13. Rovnaký záver je potrebné prijať aj vo vzťahu k návrhu na vyslovenie protiústavnosti prechodného ustanovenia § 293ej ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení. Prvý odsek prechodného ustanovenia upravuje intertemporálne vzťahy medzi úpravou účinnou do 31. decembra 2019 a po tomto dátume. Jeho praktickým zmyslom je umožniť, aby aj po 1. januári 2020 bol priznaný nárok na výplatu vyrovnávacieho príplatku tým poistencom, ktorí splnili podmienky podľa zákona v znení účinnom do 31. decembra 2019, teda podľa už derogovaného § 69b zákona o sociálnom poistení. Pravidlo, že existencia nároku sa posudzuje podľa právnej normy, ktorá platila v čase jeho vzniku, by sa však uplatnilo aj bez existencie explicitnej intertemporálnej úpravy, pretože nová právna úprava účinná od 1. januára 2020 nepôsobí retroaktívne. Z obsahu návrhu a jeho príloh vyplýva, že Sociálna poisťovňa rozhodovala o žiadosti žalobcu pred nadobudnutím účinnosti prechodného ustanovenia, teda pri svojom rozhodovaní nemohla aplikovať (a ani neaplikovala) napadnuté prechodné ustanovenie. Z toho vyplýva, že otázka aplikácie prechodného ustanovenia nemôže byť ani predmetom posudzovania v kasačnom konaní. Navyše druhý odsek napadnutého prechodného ustanovenia zavádza pre poistencov oprávnenie požiadať o určenie dôchodkových dávok s novým spôsobom výpočtu „vyrovnania“ podľa predpisov účinných od 1. januára 2020. Prípadnou derogáciou tohto ustanovenia by mohlo dôjsť k neprípustnému zásahu do nadobudnutých práv poistencov, ktorí o nový výpočet dôchodkových dávok požiadali a vznikol im nárok na ich výplatu.

14. Najrelevantnejšia argumentácia navrhovateľa smeruje proti § 69 ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení. Podľa tohto ustanovenia bola posudzovaná aj žiadosť žalobcu o vyrovnávací príplatok a po zistení rozhodujúcich skutkových okolností bolo orgánmi Sociálnej poisťovne ustálené, že žalobca nesplnil zákonom ustanovenú požiadavku 25 rokov poistenia, čo viedlo k rozhodnutiu o zamietnutí jeho žiadosti. Ide zároveň o jediné z napadnutých ustanovení, ktoré má kasačný súd pri posudzovaní kasačnej sťažnosti aplikovať. Navrhovateľ žiada o vyslovenie protiústavnosti tohto ustanovenia z dôvodu jeho diskriminačnej povahy. Za diskriminačné pritom navrhovateľ výslovne považuje

„vyžadovanie podmienky získania doby 25 rokov zamestnania v dobe pred 1. januárom 1993 vo vzťahu k občanom, ktorí túto podmienku nemohli splniť už len z dôvodu, že sa obdobne ako žalobca narodili neskôr... a v takom prípade im za nižší počet rokov československých dôb poistenia nevznikol nárok na žiadny, ani pomerný vyrovnávací príplatok, čo je diskriminujúce v porovnaní s občanmi, ktorým nárok na vyrovnanie vznikne...“.

15. Pokúšajúc sa porozumieť významu podaného návrhu pre rozhodnutie navrhovateľa o kasačnej sťažnosti žalobcu, vyvodzujem, že navrhovateľ sa vo veci žalobcu neuspokojuje s nápravou namietaných diskriminačných podmienok a tvrdenej protiústavnosti napadnutého ustanovenia zavedením fiktívnej sumy dôchodku podľa právnej úpravy účinnej od 1. januára 2020, o ktorý žalobca nepochybne môže Sociálnu poisťovňu požiadať, ale pokúša sa vyslovením protiústavnosti časti už derogovaného ustanovenia § 69b zákona o sociálnom poistení doceliť stav, keď by bolo možné žalobcovi priznať aj vyrovnávací príspevok podľa predpisu účinného do 31. decembra 2019, a to za odlišných („nie diskriminačných“) podmienok, než ustanovovalo derogované ustanovenie.

16. Domnievam sa, že v okolnostiach prípadu prijatíu návrhu na preskúmanie súladu tohto ustanovenia s ústavou v konaní podľa čl. 125 ods. 1 ústavy bráni práve skutočnosť, že napadnuté ustanovenie už nie je súčasťou právneho poriadku, v spojení s faktom, že zákonodarca právnou úpravou účinnou od 1. januára 2020 nanovo vyriešil sporný problém vyrovnania tzv. „českých“ dôchodkov. Tento fakt je potrebné spojiť s účinkami prípadného vyhovujúceho nález, ktorým by ústavný súd vyslovil nesúlad napadnutého ustanovenia s ústavou, resp. medzinárodnou zmluvou. Bez ohľadu na povahu navrhovateľa iniciujúceho konanie o súlade právnych predpisov vyplýva z čl. 125 ods. 2 ústavy, že ak ústavný súd svojím rozhodnutím vysloví nesúlad právnych predpisov s predpismi vyššej právnej sily, strácajú príslušné predpisy, ich časti, prípadne niektoré ustanovenia účinnosť. Následnou povinnosťou orgánu, ktorý napadnutý predpis vydal, je do šiestich mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia ústavného súdu uviesť ich do súladu s ústavou, ústavnými zákonmi, resp. medzinárodnými zmluvami. Ak tak neurobí, nesúladné predpisy strácajú po uplynutí šiestich mesiacov od vyhlásenia platnosť. Tiež platí, že rozhodnutie o nesúlade právnych predpisov je všeobecne záväzné (čl. 125 ods. 6 druhá veta ústavy).

17. Ak podľa navrhovateľa má byť výsledkom ústavnoprávneho prieskumu vyslovenie nesúladu napadnutého ustanovenia § 69 ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení s ústavou, právnym následkom rozhodnutia o nesúlade by bola derogácia už derogovanej normy a povinnosť zákonodarcu uviesť právnú úpravu do súladu s ústavou. V tejto súvislosti je podstatné, že aj výsledok ústavou predpokladanej aktivity zákonodarcu po derogovaní (už derogovaného) zákonného ustanovenia v podobe ustanovenia nediskriminujúcich kritérií priznania zvolenej formy vyrovnania dôchodkov by pôsobil do budúcnosti. Zároveň s ohľadom na rešpektovanie zákazu retroaktivity by nemohol hmotnoprávne ovplyvniť uzavretú skutkovú situáciu žalobcu v prebiehajúcom konaní o kasačnej sťažnosti.

18. Podobne sa výlučne prospektívne aplikuje na skutkovú situáciu žalobcu aj právna úprava účinná od 1. januára 2020, pri ktorej zákonodarca už upravil v prospech poistencov podmienky na vyrovnanie dôchodkov, pričom táto úprava sa zjavne vzťahuje aj

na poistencov, ktorí nesplnili podmienky na priznanie vyrovnávacieho príplatku podľa predošlej právnej úpravy. Táto zmena takisto nepôsobí retroaktívne.

19. Z dôvodov prezentovaných v tomto stanovisku som hlasoval proti prijatiu návrhu na ďalšie konanie a bol som pripravený podporiť pôvodný návrh predložený sudkyňou spravodajkyňou na odmietnutie návrhu podľa § 56 ods. 2 písm. e) zákona o ústavnom súde.

V Košiciach 11. januára 2023

Ladislav Duditš
sudca